

GAZETECİLER İÇİN YASAL GÜVENLİK KILAVUZU

Gözaltı Rehberi

TÜRKİYE GAZETECİLER SENDİKASI

Mart 2025

SUNUŞ

Gazeteciler olarak Türkiye’de her dönemin olağan şüphelisiyiz. Keyfi nedenlerle kolluk tarafından gözaltına alınıyor, gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kalıyor, hukuka aykırı kararlarla tutuklanıyoruz.

Türkiye Gazeteciler Sendikası Hukuk Birimi tarafından hazırlanan bu kılavuzla, gazetecilerin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, hakkın kapsamının ve sınırlandırılmasının, maruz kaldığımız güvenlik tedbirlerinin, bir tedbirle karşı karşıya kaldığımızda haklarımızın neler olduğunun öğrenilmesi amaçlanmıştır. Kılavuzun içeriği konusunda Çağdaş Hukukçular Derneği’nin “Olağan Şüpheliler” kitabından esinlenilmiş ve destek alınmıştır, kendilerine teşekkür ederiz.

TÜRKİYE GAZETECİLER SENDİKASI

Anayasa

Madde 19- Herkes, kişi özgürlüğü ve güvenliğıne sahiptir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Madde 5- Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir.

Özgürlük kural,

Özgürlüğün sınırlandırılması ise istisnadır.

Özgürlüğümüz ceza hukuku kapsamında,

- Durdurma
- Yakalama
- Gözaltı
- Arama ve El koyma

gibi koruma tedbirleri ile sınırlandırılır.

DURDURMA

Hangi hallerde durdurulabilirsiniz?

Suç ve Kabahatin İşlenmesini Önleme

- **Yakalama Amaçlı Durdurma** (Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek)
- **Hâkim Kararının Yerine Getirilmesi Amacıyla Durdurma**
- **Mevcut veya Muhtemel Bir Tehlikeyi Önlemek Amacıyla Durdurma** (Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek, amacıyla)
- Ayrıca yazılı emre gerek duymadan da kolluk sizi durdurabilir. İçinde bulunduğu somut olayda durumu değerlendirerek takdir edecek, tecrübe ve mantığına göre sayılan bu sebeplerden birinin varlığı hususunda makul bir şüpheye ulaşırsa bu yetkisini kendiliğinden kullanarak görevini yapabilecektir.
- Ancak kolluk, süreklilik arz edecek, fiili durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma işlemi yapamaz.

DURDURMA

Kimlik Sorma

- Kolluk, durdurduğu kişiye durdurma sebebini bildirir ve durdurma sebebine ilişkin sorular sorabilir; kimliğini veya bulundurulması gerekli diğer belgelerin ibraz edilmesini isteyebilir.
- Durdurulan kişi bu durumda **kimliğine ilişkin olan sorular hariç olmak üzere** diğer sorulara cevap vermek zorunda değildir. Susma hakkını bu andan itibaren kullanabilir.
- **Kimliğinize dair sorulara cevap vermemeniz halinde gözaltına alınabilir hatta tutuklanabilirsiniz. Kimliği bildirmemek veya saklamak bir hak değildir. Kimliğinizle ilgili sorulara doğru cevap vermek zorundasınız.**
- Cumhurbaşkanlığı'na bağlı İletişim Başkanlığı tarafından verilen Basın Kartı, resmi kimlik kartıdır.

SORU- CEVAP

- ***S: Kimliğinizi unuttuysanız ne yapacaksınız? Polis sizi gözaltına alabilir mi?***

C: Kimlik taşımamak suç değil, idari para cezası gerektiren bir kabahattir. Sırf kimliğinizi unuttuğunuz için gözaltına alınamazsınız. Kimliğinizi unuttuysanız TC kimlik numaranızı beyan edip, üzerinde fotoğrafınız bulunan herhangi bir kimliği ibraz edebilirsiniz.

- ***S: Sizin de polisin kimliğini görmeyi isteme ve durdurulma nedeninizi sorma hakkınız var mıdır?***
- *C: Sizi yakalayan kolluk görevlisinin kimliğini göstermesini isteyebilirsiniz. Kolluk, yakalanan kişiye yakalama nedenini ve kanuni haklarını derhal bildirmelidir.*

DURDURMA

- **Geçici** bir koruma tedbiridir. Durdurma sebebinin ortadan kalkması halinde kişilerin ve araçların ayrılmasına izin verilir.
- Polis, durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silah veya tehlike oluşturan diğer bir eşyanın bulunduğu hususunda yeterli şüphenin varlığı halinde, kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla yönelik **kaba üst araması** yapabilir. Ancak kişinin üzerindeki elbisenin çıkarılması veya aracın, dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin açılması istenemez.
- Durdurma süresi, durdurma sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamaz.

YAKALAMA

- Yakalama, kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut veya hayatına yönelik var olan bir tehlikenin giderilmesi için denetim altına alınması gereken veya suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınmasıdır.
- **Kısaca**, özgürlüğünüz fiilen denetim altına alındığında, kolunuzdan tutulduğunda, bir yere gitmeniz veya bir yerden ayrılmanız yani iradenizden bağımsız hareket etmeniz kısıtlandığında yakalanmış olursunuz.
- Yakalama, beraberinde gözaltına almayı ve tutuklamayı mümkün kılmak için başvuru olan bir koruma tedbiridir. Bu nedenle yakalama hem gözaltına almayı hem de tutuklamayı gerçekleştiren bir araç durumundadır. Yakalama koruma tedbiri geçicidir, sebebi ise gözaltına alma ve tutuklama bakımından araç niteliğinde olmasındandır.

YAKALAMA

- **Keyfi yakalama yapılamaz.**
- Örneğin çağrıldığınızda gitmekten kaçınmayacağınız, evinizin işyerinizin adresi bilinirken ifade alımı için yakalama yapılması keyfidir. Ancak çağrıldığınız halde ifade vermeye gitmezseniz hakkınızda yakalama kararı çıkarılabilir.
- Yakalama esnasında kolluk tarafından güç uygulanabilir. Ancak bu güç uygulama sadece **direniş kırmakla** sınırlı, **ölçülü** olmalıdır.
- Kolluğun çeşitli talimatlarına, emirlerine uymama halinde, **pasif direniş** sergilediğinizde bunun için kelepçeleme, coplama, gaz sıkma, silah kullanımı, ters kelepçeyle yere yatırma, boyna basma gibi zorlama yöntemlerine başvurulamaz. **Bunlar işkence ve kötü muameledir.** Kimse saatlerce duvar dibinde ayakta tutulmaya, gerekmediği halde fotoğraflanmaya , kağıt veya evrak imzalamaya zorlanamaz.

YAKALAMA

Çeşitleri

İdari Yakalama

İdari yakalama, **önleme amaçlı** yakalamadır (Örneğin trafikte durdurma, maske takmadığınız için ceza yazılması için bekletilmeniz). İdari yakalama sonucunda gözaltı değil, **muhafaza altına alma** söz konusudur. Hâkim ya da savcı kararı gerektirmez. **Ancak bu durum da keyfi olamaz. Gözaltına varamaz.** Bu şekilde yakalandığınızda da kural olarak 24 saat içerisinde hâkim önüne çıkarılmanız gerekir.

Adli Yakalama

Adli yakalama, suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınmasıdır.

YAKALAMA

Kimler yakalama yapabilir?

1- Herkesin Yakalama Yapabileceği Durumlar/Vatandaş Yakalaması

Suçüstü hali söz konusuysa veya suçüstü bir fiilden dolayı izlenen bir kişinin kaçma olasılığının bulunması veya kimliğinin hemen belirleme olanağının bulunmaması durumunda herkes yakalama yapabilir.

2- Kolluğun Yakalama Yapabileceği Haller

- Kolluk görevlileri, tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde; Cumhuriyet savcısına veya amirlerine derhal başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, yakalama yetkisine sahiptirler.
- Yakalama yapıldığı zaman, kolluk, ilk önce yakaladığı kişinin kaçmasını önleyerek, yakalananın, kendine veya başkasına zarar vermemesi için gereken önlemleri alacak, bunu sağlamak için kaba üst araması yapacaktır. Yakalama anında kişiye kanuni hakları hatırlatılmalıdır.

YAKALAMA

Kaba Üst Araması

- Kaba üst araması, silah ve benzeri unsurlardan arındırmaya yeter derecedeki aramadır.
- Hâkim kararı gerekmez. Kolluk basitçe kollarınızı açmanızı ve ayaklarınızı aralamanızı isteyebilir. Elbisenizin dış hattından vücut boşluklarınızı (bel kemiği boyunca ense kökünden kuyruk sokumuna kadar olan boşluk, bel çevresi, kasıklar, koltuk altları, ayak bileği çevresi, diz kapağı arkası) elle ya da dijital bir cihazla arayabilir.

SORU-CEVAP

- ***S: Kolluk ceketinizin cebinizdeki kâğıdı veya flash belleği arayabilir mi?***
- ***C: Mahkeme kararı olmaksızın arayamaz Bu, ince aramadır.***
- ***S: Çantanızdaki kameranın içine bakabilir mi?***
- ***C: Mahkeme kararı olmaksızın bakamaz.***
- ***S: Kaba üst araması yaparken kelepçeleyerek, duvara dayayarak, soyarak arama yapılabilir mi? Böyle bir arama varsa ne yapabilirsiniz?***
- ***Yapılamaz. Bu aşırı güç kullanımı anlamına gelir. Bu durumun yakalama tutanağına geçmesini isteyebilirsiniz. Ancak kolluk kendisi tutanağa geçirmek istemezse siz de tutanak tutabilirsiniz.***
- ***S: Kaba üst aramasında cinsel tacize karşı ne yapabilirsiniz?***
- ***C: Kendi istediğiniz cinsiyetteki bir polis tarafından aranmayı isteme ve gelinceye kadar aramayı bekletme hakkınız vardır. Böyle bir durumda herkesin duyabileceği şekilde kolluğu uyarın, üst aramasını yapan kişinin değiştirilmesini isteyin.***

YAKALAMA

Kelepçe- Ters Kelepçe

- Kelepçe standart değil, istisnai bir uygulamadır.
- 18 yaşından küçüklere kelepçe takılamaz.
- Kendisine veya başkasına zarar vermeye çalıştığı, kaçma girişiminde olduğu somut olgularla kanıtlanamayan kişilere kelepçe takılması yasal değildir.
- Ters kelepçe işkencedir.

YAKALAMA

Haklarınız neler?

- Yakalama nedenini öğrenme hakkı
- Suç işlendiği iddiasıyla ilgili yakalandıysanız susma hakkı
- Müdafî yardımından yararlanma hakkı
- Yakınlarına haber verme hakkı
- İtiraz hakkı

YAKALAMA

Tutanak

Yakalandığınızda kolluğun;

- Nasıl
- Nerede
- Ne zaman
- Hangi Koşullarda
- Kimler tarafından yakalandığınıza
- Tutanağın hangi kolluk mensubunca hazırlandığına

dair tutanak tutması zorunludur.

Tutanaktan bir örneğin yakalamamanın hemen ardından size verilmesi zorunludur.

YAKALAMA

Gözaltı veya Serbest Bırakılma

- Yakalanan kişi derhal savcıya bildirilmelidir.
- Ancak ve ancak savcının yazılı talimatı varsa gözaltına alınabilirsiniz. Bazen bu emir sözlü olarak verilir, kolluk tarafından kayda alınır.
- Savcı talimatı yoksa serbest bırakılmalısınız.

GÖZALTI

- Şüpheli hakkında gözaltına alma kararı vermeye yetkili ve görevli kişi Cumhuriyet savcısıdır. Ancak, şiddet olaylarının yaygınlaşarak kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına yol açabilecek toplumsal olaylar sırasında ve toplu olarak işlenen suçlarda mülki amirlerce belirlenecek kolluk amirleri de gözaltı kararı verme yetkisine sahiptir.
- Gözaltına alma keyfi olamaz. Suç işlediğinize dair emareler olmalı ve gözaltına alınmanız soruşturma için **zorunlu** olmalıdır.

GÖZALTI

Süresi

- Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu azami 12 saatlik süre hariç, yakalama anından itibaren gözaltı süresi **24 saati geçemez.**
- Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle; Cumhuriyet savcısı gözaltı süresinin, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Böylelikle toplu suçlarda toplam en fazla **4 gün** gözaltında kalınabilir. (24+24+24+24)
- Savcılığın bireysel veya toplu suçlarda gözaltı süresinin uzatılması emri gözaltına alınan kişiye derhâl tebliğ eder. Gözaltına alınan kişinin, gözaltı kararına ve gözaltı süresinin uzatılmasına itiraz hakkı vardır.
- **OHAL dönemindeki 4+4+4+4 şeklindeki 12 güne uzayan gözaltı süresi kalkmıştır.**

GÖZALTI

Haklarınız

- Yakınlarınıza haber verilmesi hakkı
- Müdafî yardımından yararlanma hakkı
- Doktor ve muayene hakkı
- Bilgilendirilme hakkı
- Susma hakkı
- İtiraz hakkı

GÖZALTI

Doktor ve Muayene Hakkı

- Gözaltına alındığınızda,
- Gözaltı süreniz uzatıldığında,
- Emniyet birimleri arasında yeriniz değiştirildiğinde,
- Gözaltında bulunduğunuz şube veya şehir değişiyorsa,
- Gözaltı sonrasında mahkemeye sevk edilmeden önce,
- Serbest bırakılmadan önce

Doktor muayenesinden geçmeniz gerekir.

Bu haller dışında işkence gördüyseniz veya sağlık durumunuz bozulduysa siz de doktor kontrolüne girmek isteyebilirsiniz. Kronik bir rahatsızlığınız varsa kendi doktorunuzu talep edebilirsiniz.

GÖZALTI

Doktor ve Muayene Hakkı

- Doktorunuzla yalnız görüşün.
- İçeriye kolluk giriyorsa çıkarılmasını talep edin. Bu mümkün değilse avukatınızı talep edin. Tutanağa bu durumu geçirin.
- Kelepçeliyseniz çıkarılması zorunludur.
- Tüm darp izlerinizi, izler görünmüyorsa bile uğradığınız darbu tutanağa ekletin.
- Yazılı onayınız olmadan vücudunuzdan kan ve doku örneği alınamaz. Bu konuda onayınız yok ise bu durumun muayene tutanakları dahil ifade zaptına kadar her belgeye yazılmasını sağlayın.
- Giriş ve çıkış raporunuzun bir örneğinin size verilmesi zorunludur. Talep edin.

GÖZALTI

Gözaltı Kararının Sonunda Ne Olur?

- Gözaltı kararı sonrasında kişinin ifade vermesi akabinde gözaltı süreci üç şekilde sonlanır:
- **1- Doğrudan Serbest Bırakılma:** Karakoldan veya adliyeden savcı kararıyla doğrudan serbest bırakılma şeklinde meydana gelebilir. Kişi hakkında soruşturma bitmiş olmamakla birlikte soruşturma süreci için bir tedbire başvurulmasına gerek görülmemiştir.
- **2- Adli Kontrol Kararıyla Serbest Bırakılma:** Kişi savcılık talebiyle ve Sulh Ceza Hâkimi kararıyla bir kısım adli kontrollere tabi tutularak serbest bırakılabilir. Adli kontrol kararı yurtdışı çıkış yasağı, belli aralıklarla karakolda imza vermek veya ev hapsi olarak bilinen konutu terk etmeme şeklinde olabilir.
- **3- Tutuklama Kararı:** Savcılık tutuklama talebi ve Sulh Ceza Hakimliğinde yapılacak duruşma neticesinde kişinin tutuklanmasına karar verilmesi halinde; soruşturma sürecinde kişinin tedbiren cezaevine konulmasıdır. Bu karar da kişinin suçlu ya da suçsuz olduğunu göstermez.

ARAMA ve ELKOYMA

- İki tür arama vardır.
- **1- Önleme araması:** Suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla aranmanız. (AVM-Maç-Miting aramaları gibi) Konutta, yerleşim yerinde önleme araması yapılamaz.
- **2- Adli arama:** Hakkınızda açılmış bir ceza soruşturması kapsamında, yetkili makamlarca yapılan arama türüdür. Yakalama sonrasında kural olarak hâkim kararıyla yapılır. İstisnai olarak savcının yazılı talimatıyla veya savcıya ulaşamıyorsa kolluk amirinin yazılı emriyle yapılabilir.

ARAMA

Arama kararı

Arama kararında

- Nedeni, gerekçesi
- Aranılacak kişi, aramanın yapılacağı konutun adresi veya eşya,
- Karar veya emrin geçerli olacağı süre,
- Aranılan eşyaya el konulup konulamayacağı açıkça gösterilmelidir.

ARAMA

Kimler hazır bulunur?

- Cumhuriyet savcısı
- Savcı yoksa ihtiyar heyetinden bir kişi veya komşulardan iki kişi,
- Aranacak yerin sahibi veya temsilcisi,
- Aranan eşyanın sahibi olmasa da bulunduran kişi
- Zorunlu olmasa da avukatınız bulunabilir.

ARAMA

Arama Tutanağı

- Aramanın yapıldığı tarih ve saat
- Aranan yerin bilgileri
- Aramada bulunanların tamamının adı ve soyadı, sicil ve unvanları
- Arananın kimlik bilgileri ve eşkali bulunmalıdır.

Arama tutanağının bir örneği istem üzerine size verilmek zorundadır.

Arama tutanağı arama yerinde tutulur.

Arama tutanağında aleyhe hususlar varsa imza atmak zorunda değilsiniz. İmzalamaktan imtina edebilir veya kabul etmeme nedenlerinizi açıkça yazarak imzalayabilirsiniz.

Arama ve el koyma varsa bu genelde birlikte tutanağa bağlanır.

ARAMA

- Arama yapanları gözle izleyemiyorsanız bunu tutanağa şerh düşebilirsiniz. Aynı anda tek oda gözetiminiz altında aranabilir.
- Arama video kayda alınıyorsa kesintisiz şekilde devam etmesine dikkat edin.
- Aramanın arama nedeniyle sınırlı olmasına dikkat edin. Aksi halde tutanağa şerh düşün.
- Arama sırasında size ait olmayan hiçbir nesneye dokunmayın ve parmak izi bırakmayın. Eşyaların taşınmasına yardım etmeyin.
- Emin olmadığınız eşyayı sahiplenmeyin.

ELKOYMA

Kimler karar verebilir?

- Hâkim kararıyla,
- Acil durumlarda cumhuriyet savcısı,
- Savcıya ulaşamıyorsa kolluk amirinin yazılı emriyle el koyma kararı verilebilir.

ARAMA VE ELKOYMA

Bilgisayar vb. Dijital Materyallerde Arama

Başka surette delil elde etme imkânı yoksa, cumhuriyet savcısının istemiyle bilgisayar, cep telefonu, fotoğraf makinası gibi eşyalarınızda arama yapılmasına, kopya çıkarılmasına *hâkim tarafından* karar verilir.

İstediğiniz takdirde bu yedekten bir kopya size veya avukatınıza verilir. Burada hash¹ değerine dair kolluktan evrak almayı sakın unutmayın.

Kopyalama mutlaka aramanın yapıldığı yerde tutanağa kaydedilmelidir. Aranılan yerde yapılamıyorsa bu konuyla ilgili bir tutanak tutulur.

Şifrenin çözülememesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşamaması halinde, çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için bu araç ve gereçlere el konulabilir. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, el koyulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilmelidir.

¹ Hash (karma) fonksiyonu, herhangi bir boyutta veriyi (metin, resim, video, dosya vb.) sabit bir boyutta ve benzersiz bir sayı dizisine dönüştüren bir matematiksel algoritmadır. Bu sayı dizisi, verinin benzersiz bir tanımı olarak kullanılabilir ve hash değeri olarak adlandırılır.